

พันธุมิแหล่งข้อมูล และวิทยาการ

จังหวัดปัตตานีเป็นจังหวัดชายแดนที่สำคัญจังหวัดหนึ่งทางภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทย มีความเจริญรุ่งเรืองทางวัฒนธรรมมาช้านาน ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามและใช้ภาษามลายูถิ่นในชีวิตประจำวัน จึงทำให้จังหวัดนี้มีขนบธรรมเนียม ประเพณี ตลอดจนวัฒนธรรมแตกต่างไปจากประชาชนในภาคอื่น ๆ หรือแม้แต่กับจังหวัดภาคใต้ด้วยกัน

ความเป็นมาในอดีตโดยสังเขป

ปัตตานีเป็นดินแดนที่มีประวัติความเป็นมาทางประวัติศาสตร์อันยาวนาน หนังสือเรื่องราวเกี่ยวกับกษัตริย์มลายูปัตตานี (Sejarah Kerajaan Melayu Pattani) ของอิบราฮิม ซุกรี (Ibrahim Syukri) ได้กล่าวถึงที่มาของปัตตานีว่า

"มีหมู่บ้านชาวประมงแห่งหนึ่งอยู่ติดชายทะเล

(บริเวณอำเภอเมืองปัตตานีปัจจุบัน) เป็นศูนย์กลาง

การคมนาคมทั้งทางบกและทางทะเล เป็นท่าเรือที่สำคัญ

กษัตริย์ผู้ครองเมืองโกตามะห์ลีภัย (Kata Makligai)

ทรงพระนามว่า พยาตุ อันตารา (Paya Tu Antara)

ได้ทรงโยกย้ายพระราชวังมาตั้งที่เมืองแห่งนี้ แล้วตั้งชื่อว่า

ปัตตานี" (อิบราฮิม ซุกรี อ้างถึงใน อับดุลฮาลิม มินฮาร์,

2535 : 168)

ชาวเมืองปัตตานีเดิมนับถือศาสนาพุทธนิกายมหายาน ภายหลังจึงได้เปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลาม (ขจิตภัย บุรุษพัฒน์, 2519 : 65) ทั้งนี้เนื่องจากกษัตริย์ของปัตตานีในสมัยนั้น คือ พยาตุ นักปา (Paya Tu Nagpa) ได้ปฏิบัติตามสัญญาที่ได้ให้กับเช็คสะอีด (Syak Sa'id) ชาวเมืองปาไซที่มารักษาพระองค์ให้หายจากโรคผิวหนัง (อับดุลฮาลิม มินฮาร์, 2535 : 170) และเมื่อเจ้าเมืองเปลี่ยนศาสนาแล้ว

ประชาชนที่เข้ารับนับถือศาสนาอิสลามตามไปด้วย ศาสนาอิสลามจึงเริ่มแผ่ขยาย
ในเมืองปัตตานีตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

เมืองปัตตานีมีกษัตริย์ปกครองสืบต่อกันมาหลายพระองค์ บ้านเมือง
เจริญรุ่งเรืองมาก โดยเฉพาะในสมัยของเจ้าหญิงฮึยา ซึ่งเป็นสมัยที่เมืองปัตตานี
มีการติดต่อสัมพันธ์กับชาวตะวันตกมากขึ้น และเป็นช่วงระยะที่เศรษฐกิจการค้า
ของเมืองปัตตานีเจริญรุ่งเรืองที่สุด (อนันต์ วัฒนานิกร, 2531 : 50) ต่อมา
เมืองปัตตานีได้ประสบความวุ่นวายทางการเมืองทำให้เสื่อมอำนาจลง ไทยได้เริ่ม
แผ่ขยายอำนาจมาครอบคลุมปัตตานี

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ปัตตานีมีฐานะเป็นประเทศราชของไทย (อับดุลฮาลิม
มินฮาร์, 2535 : 174) แต่กษัตริย์มีอำนาจในการปกครองโดยเสรี หน้าที่ของ
ประเทศราชมีเพียงส่งเครื่องราชบรรณาการ คือต้นไม้ทองเงิน นำไปถวาย
พระมหากษัตริย์ไทยทุก ๆ 3 ปี (อนันต์ วัฒนานิกร, 2531 : 55) ต่อมาเมื่อ
กรุงศรีอยุธยาเสียกรุงครั้งที่สอง ปัตตานีได้ตั้งตัวเป็นอิสระ (จังหวัดปัตตานี, 2535 : 2)

เมื่อถึงสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท
ได้เสด็จยกทัพมาปราบพม่า และได้ยกทัพไปตีเมืองปัตตานี พร้อมตั้งทรงแต่งตั้งให้ตนกูลัมมิเต็น
เป็นเจ้าของเมืองปัตตานี (อนันต์ วัฒนานิกร, 2531 : 70)

ในปี พ.ศ. 2339 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้โปรดเกล้าฯ
ให้จัดระเบียบการปกครองเมืองปัตตานีใหม่ โดยแบ่งออกเป็น 7 หัวเมือง คือ เมืองปัตตานี
เมืองหนองจิก เมืองยะหริ่ง เมืองสายบุรี เมืองระแงะ เมืองยะลา และเมืองรามันท์
(จังหวัดปัตตานี, 2535 : 2) โดยมีข้าราชการซึ่งมีความสวามิภักดิ์เป็นเจ้าของปกครอง

ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงปฏิรูป
การปกครองหัวเมืองจากระบบกินเมืองมาเป็นระบบเทศาภิบาล (จังหวัดปัตตานี,
2535 : 2) และในปี พ.ศ. 2439 ได้ตั้งมณฑลนครศรีธรรมราชขึ้นเป็นมณฑลแรกใน
ภาคใต้ มีอำนาจหน้าที่ปกครอง 10 เมือง คือ เมืองนครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา
ตานี ยะหริ่ง สายบุรี หนองจิก ยะลา ระแงะ และรามันท์ (สมชาย พุ่มสะอาด,
ประเสริฐ ลีวานันท์ และดวงเดือน วัฒนเสถียร, 2529 : 306)

ในปี พ.ศ. 2449 ได้ตั้งมณฑลปัตตานีขึ้น ซึ่งประกอบด้วยเมืองปัตตานี เมืองสายบุรี เมืองยะลา และเมืองบางนรา พร้อมทั้งได้เปลี่ยนฐานะเมืองเป็นอำเภอ และจังหวัด (จังหวัดปัตตานี, 2535 : 2) จนกระทั่งเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นระบอบประชาธิปไตย ปัตตานีจึงได้เปลี่ยนฐานะจากมณฑลเป็นจังหวัดปัตตานี

จังหวัดปัตตานีในปัจจุบัน

ปัตตานีเป็นจังหวัดสำคัญจังหวัดหนึ่งทางชายฝั่งทะเลตะวันตกของภาคใต้ ตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 7 องศาเหนือกับเส้นแวงที่ 101 องศาตะวันออก อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 1,051 กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 2,013 ตารางกิโลเมตร (สงขม สงเมือง และจบุรีรัมย์ บัวแก้ว, 2529 : 2065) ซึ่งมีขนาดใหญ่เป็นอันดับที่ 13 ของภาค (กระทรวงมหาดไทย, 2528 : 22)

1. อาณาเขต

จังหวัดปัตตานีมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดสงขลา และอำเภอไทย

ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดนราธิวาส

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอไทย

ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดสงขลา และจังหวัดยะลา

(สมชาย พุ่มสะอาด, ประเสริฐ ลีวานันท์ และ ดวงเดือน วัฒนเสถียร, 2529 : 307)

2. การแบ่งเขตการปกครองและจำนวนประชากร

จังหวัดปัตตานีแบ่งเขตการปกครองท้องที่ออกเป็น 11 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอ ดังนี้

1. อำเภอเมืองปัตตานี
2. อำเภอหนองจิก
3. อำเภอโคกโพธิ์
4. อำเภอยะรัง
5. อำเภอมายอ
6. อำเภอปะนาเระ
7. อำเภอยะหริ่ง
8. อำเภอสายบุรี
9. อำเภอกะพ้อ¹
10. อำเภอทุ่งยางแดง²
11. อำเภอมะนัง³
12. กิ่งอำเภอแม่ลาน

3. ประชากร

จากการสำรวจจำนวนประชากรในปี 2535 ปรากฏว่า จังหวัดปัตตานี มีประชากรรวมทั้งสิ้น 545,988 คน เป็นชาย 268,208 คน เป็นหญิง 277,780 คน (จังหวัดปัตตานี, 2535 : 11) ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 77.62 นับถือศาสนาอิสลาม (จังหวัดปัตตานี, 2535 : 35) จึงทำให้ความเชื่อ ความศรัทธา ตลอดจนค่านิยมของ ประชาชนเป็นไปตามบทบัญญัติและแนวทางของศาสนาอิสลาม

4. ภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศจังหวัดปัตตานี แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

¹ เดิมเป็นกิ่งอำเภอ ได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอ เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2536

^{2,3} เดิมเป็นกิ่งอำเภอ ได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอ เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2537

- 4.1 พื้นที่ชายทะเล ได้แก่ บริเวณตอนเหนือและตะวันออกของจังหวัด :
มีหาดทรายยาว ลักษณะชายฝั่งทะเลมีการทับถมพอกพูนตลอดเวลา
- 4.2 พื้นที่ราบลุ่ม ได้แก่ บริเวณตอนกลางและตอนใต้ของจังหวัด
ที่ดินอุดมสมบูรณ์ เหมาะสำหรับการเพาะปลูกมาก
- 4.3 พื้นที่ภูเขา ได้แก่ บริเวณตอนใต้ของอำเภอโคกโพธิ์ บริเวณทิศตะวันออก
ของอำเภอสาขุบุรี และทางตอนใต้ของอำเภอกะพ้อ (จังหวัดปัตตานี, 2535 : 4)

5. ภูมิอากาศ

จังหวัดปัตตานีอยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งพื้นที่ของปัตตานีอยู่ติดชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทย และมีแม่น้ำปัตตานีไหลผ่านด้วย จึงทำให้อากาศอบอุ่นตลอดปี ส่วนฤดูกาลนั้น มี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนกรกฎาคม และฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนสิงหาคมถึงเดือนมกราคม (จังหวัดปัตตานี, 2535 : 4)

6. ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ

จังหวัดปัตตานีมีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญหลายชนิด

6.1 ป่าไม้

เนื้อที่ป่าไม้ของจังหวัดปัตตานี ประกอบด้วยป่าสงวน 12 แปลง มีเนื้อที่ 93,808 ไร่ ซึ่งอยู่ในเขตท้องที่อำเภอยะรัง อำเภอมายอ อำเภอสาขุบุรี อำเภอโคกโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง และอำเภอหนองจิก ป่าเตรียมการสงวน 4 แปลง มีเนื้อที่ 7,560 ไร่ ซึ่งอยู่ในเขตท้องที่อำเภอยะหริ่ง และอำเภอหนองจิก และป่าสัมปทาน 1 แปลง มีเนื้อที่ 6,212 ไร่ อยู่ในเขตท้องที่อำเภอยะหริ่ง (จังหวัดปัตตานี, 2535 : 5)

6.2 เหมืองแร่

จังหวัดปัตตานีมีแร่ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจไม่มากนัก กล่าวคือ มีเหมืองแร่ดีบุก และวุลแฟรมที่อำเภอสาขุบุรีเท่านั้น (สำนักงานจังหวัดปัตตานี, 2533 : 2-3)

6.3 แหล่งน้ำ

จังหวัดปัตตานีมีแหล่งน้ำตามธรรมชาติดังนี้ (จังหวัดปัตตานี,
2535 : 7)

6.3.1 แม่น้ำปัตตานี ต้นน้ำเกิดจากภูเขาในอำเภอบะตัง จังหวัดยะลา ไหลออกสู่ทะเลที่ อำเภอมะนัง จังหวัดปัตตานี

6.3.2 แม่น้ำสายบุรี ต้นน้ำเกิดจากภูเขาในอำเภอสือคริน จังหวัดนราธิวาส ไหลออกสู่ทะเลที่ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

6.3.3 คลองคูยง ได้แยกจากแม่น้ำปัตตานีที่บ้านคูระ ตำบลม่วงเตี้ย อำเภอกอโพธิ์ และไหลออกสู่ทะเลที่ อำเภอนงจิก

6.3.4 คลองยามู ต้นน้ำเกิดจากภูเขาในอำเภอมายอ และไหลออกสู่ทะเลที่ อำเภอยะหริ่ง

7. สถานที่สำคัญ

จังหวัดปัตตานีมีสถานที่สำคัญที่น่าสนใจและน่าเที่ยวชมหลายแห่ง เช่น

7.1 วัดช้างให้ หรือวัดราษฎร์บูรณะ ตั้งอยู่ที่บ้านช้างให้ ตำบลป่าไร่ อำเภอกอโพธิ์ (อนันต์ วัฒนานิก, 2531 : 239) วัดแห่งนี้เป็นที่ประดิษฐานอัฐิของหลวงพ่อดวงเหยียบน้ำทะเลจืด ซึ่งมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันทั่วประเทศ

7.2 มัสยิดกลางจังหวัดปัตตานี อยู่ในเขตเทศบาลเมืองปัตตานี ห่างจากศาลากลางจังหวัด ประมาณ 2 กิโลเมตร (อนันต์ วัฒนานิก, 2531 : 231) มัสยิดแห่งนี้เป็นมัสยิดขนาดใหญ่ที่สวยงามมาก

7.3 ศาลเจ้าเล่งจูเกียง ตั้งอยู่ที่ถนนอาเนาะรู ตำบลอาเนาะรู อำเภอมะนังปัตตานี อนันต์ วัฒนานิก (2531 : 241) กล่าวว่า "เป็นศาลเจ้าที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย เป็นที่ประดิษฐานของพระหมอม" นอกจากนี้แล้วยังเป็นที่ประดิษฐานรูปแกะสลักเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว ซึ่งชาวไทยและชาวจีนเคารพนับถือมาก อีกด้วย

7.4 เมืองประเว (ลังกาสุกะ) ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 3 ตำบลยะรัง อำเภอยะรัง (จังหวัดปัตตานี, 2535 : 65) เมืองประเวนี้เป็นเมืองโบราณที่มีความเจริญรุ่งเรืองในอดีต ปัจจุบันบริเวณนี้ยังมีซากโบราณสถานและโบราณวัตถุคล้ายสมัยศรีวิชัย และทวาราวดีอยู่มากพอสมควร

7.5 มัสยิดกรือเซะ ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 2 บ้านกรือเซะ ตำบลตันหยงลุโละ อำเภอเมืองปัตตานี อยู่ห่างจากตัวเมือง 6 กิโลเมตร (อนันต์ วัฒนานิก, 2531 : 229) เป็นมัสยิดร้างสร้างไม่เสร็จตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ซึ่งกล่าวกันว่าเหตุที่สร้างไม่เสร็จเนื่องจากคำสาปของเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวนั่นเอง (จังหวัดปัตตานี, 2535 : 65)

8. สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

ปัตตานีเป็นจังหวัดที่มีอาณาเขตติดทะเล จึงมีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่มีความงดงามตามธรรมชาติหลายแห่งที่น่าสนใจ ได้แก่

8.1 หาดทะเลกาโบร์ อยู่ในอำเภอยะหริ่ง อยู่ห่างจากตัวอำเภอยะหริ่งประมาณ 4 กิโลเมตร เป็นหาดที่มีทรายขาวสะอาด บริเวณชายหาดงดงามและร่มรื่นด้วยทิวสน

8.2 หาดชลาสัย อยู่ในอำเภอปะนาเระ อยู่ห่างจากตัวอำเภอปะนาเระประมาณ 3 กิโลเมตร เป็นชายหาดที่เป็นสวนสาธารณะที่สวยงาม

8.3 หาดแม่แฝ อยู่ในอำเภอปะนาเระ เป็นหาดทรายขาวสะอาด มีภูเขาและโขดหินเรียงรายตามบริเวณชายหาด ทำให้ทัศนียภาพงดงามยิ่งนัก

8.4 หาดवासูกรี หรือชายทะเลบ้านปาดาคีมอ หาดแห่งนี้อยู่ในเขตอำเภอสายบุรี เป็นหาดทรายขาวสะอาด กว้างขวาง (สำนักงานจังหวัดปัตตานี, 2533 : 12)

8.5 วนอุทยานน้ำตกทรายขาว ตั้งอยู่ที่ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ ห่างจากที่ว่าการอำเภอโคกโพธิ์ 12 กิโลเมตร (อนันต์ วัฒนานิก, 2531 : 236) บริเวณน้ำตกมีร่มไม้ร่มรื่นด้วยต้นไม้ขนาดใหญ่ มีน้ำตกไหลตลอดทั้งปี

8.6 น้ำตกโฝงโฝง อยู่ที่ตำบลปากล่อ อำเภอโคกโพธิ์ เป็นน้ำตก
ที่เกิดจากเทือกเขาเดียวกับน้ำตกทรายขาว (จังหวัดปัตตานี, 2535 : 66)

8.7 น้ำตกอรัญญวาริน เป็นน้ำตกใหม่ที่เพิ่งค้นพบ อยู่ที่อำเภอโคกโพธิ์
น้ำตกแห่งนี้มีความงดงามตามธรรมชาติมาก

ประเพณีท้องถิ่นของชาวไทยมุสลิมจังหวัดปัตตานี

ชาวปัตตานีเป็นกลุ่มชนที่ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีสูงมาก
โดยเฉพาะชาวไทยมุสลิมจะปฏิบัติตามหลักของศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัด
(สงบ ส่งเมือง และ จูร์รัตน์ บัวแก้ว, 2529 : 2066) ประเพณีวัฒนธรรม
ของชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่สืบเนื่องมาจากความเชื่อทางศาสนาแทบทั้งสิ้น ประเพณี
วัฒนธรรมที่น่าสนใจของชาวไทยมุสลิมจังหวัดปัตตานี ได้แก่

1. ประเพณีการเข้าสู่หนัด (มาโซะยาวี)

การเข้าสู่หนัด หมายถึง การขลิบหนังหุ้มปลายอวัยวะเพศชาย
ภาษามลายูถิ่น เรียกว่า มาโซะยาวี ฉวีวรรณ วรรณประเสริฐ และคณะ
(2524 : 871) กล่าวว่า "ตามหลักการอิสลามได้สั่งเสริมเพศชายทุกคนที่เป็น
มุสลิมให้เข้าสู่หนัด ถ้าไม่ทำถือว่าเป็นมุสลิมที่ไม่สมบูรณ์" ซึ่งชาวไทยมุสลิมจังหวัด
ปัตตานีนิยมให้บุตรหลานเข้าสู่หนัดทั้งเพศหญิงและเพศชาย เด็กชายจะเข้าสู่หนัด
ระหว่างอายุ 1 ขวบ จนถึงอายุ 15 ปี ส่วนเด็กหญิงจะเข้าสู่หนัดตั้งแต่ทารก
คลอดใหม่จนอายุไม่เกิน 2 ขวบ สำหรับการเข้าสู่หนัดนี้บางครั้งรอบครัวจะจัดพิธี
อย่างใหญ่โต มีการเชิญแขกหรือมารับประทานอาหาร แต่บางครั้งรวทำพิธี
เล็ก ๆ เป็นการภายในเท่านั้น

2. ประเพณีแต่งงาน

การแต่งงาน หรือ การนิกะฮ์ เป็นการร่วมชีวิตกันระหว่างชายกับ
หญิง ซึ่งมุสลิมจะต้องกระทำให้ถูกต้องตามบทบัญญัติของศาสนา (การีม อับดุลเลาะห์,
ม.ป.ป. : 306) โดยที่คู่สมรสจะต้องเป็นมุสลิมทั้งคู่ และเป็นผู้ที่ศาสนาอนุญาตให้

แต่งงานกันได้ สำหรับชาวไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานี เมื่อฝ่ายชายสนใจและพอใจสตรีใด ก็จะจัดผู้ใหญ่ไปสู้อขอและกำหนดวันทำพิธีแต่งงาน การทำพิธีแต่งงานรวมทั้งการเลี้ยงดูแขกที่เชิญมาจะจัดที่บ้านของเจ้าสาว มีการออกบัตรเชิญญาติพี่น้องมาร่วมรับประทานอาหาร หรือที่เรียกว่า "มาแกบูละ" ด้วย

3. ประเพณีมาแกบูละ (กินเหนียว)

ประเพณีการกินเหนียวนี้เป็นประเพณีท้องถิ่นของชาวไทยมุสลิมจังหวัดปัตตานีสมาัยก่อน หมายถึง การกินเลี้ยงในพิธีแต่งงานและเข้าสู่หน้ตเท่านั้น แต่ในปัจจุบันหมายความรวมไปถึงงานเลี้ยงในโอกาสต่าง ๆ ด้วย ในวันงานเจ้าภาพจะเลี้ยงอาหารตั้งแต่ตอนเช้าจนถึงเที่ยงคืน ผู้เป็นแขกจะรับประทานอาหารและมอบเงินช่วยงานแก่เจ้าภาพตามสมควร

4. ประเพณีวันเมาลิต

วันเมาลิตเป็นวันคล้ายวันประสูติของท่านนบีมุฮัมมัด ศาสดาของอิสลาม ฉวีวรรณ วรรณประเสริฐ และคณะ (2524 : 90) กล่าวว่า "ประเพณีวันเมาลิตนี้มีได้ระบุไว้ในศาสนาอิสลาม มุสลิมจัดให้มีขึ้นเพื่อสรรเสริญเกียรติคุณของท่านนบีมุฮัมมัด" วันเมาลิตตรงกับเดือนรอบิอุลเอาวาล ซึ่งเป็นเดือนที่ 3 ของฮิจเราะห์ศักราช ชาวไทยมุสลิมที่มีฐานะดีก็จะทำบุญเลี้ยงอาหารเพื่อนบ้าน เมื่อเสร็จจากการเลี้ยงอาหารก็จะมี การอ่านประวัติของท่านศาสดา กล่าวสรรเสริญเกียรติคุณของท่านนบีมุฮัมมัด และอ่านคูอาร์์ขอความเป็นสิริมงคลจากองค์อัลลอฮ์

5. ประเพณีอาซูรอ

เจ๊ะสาร์ปะห์ เจ๊ะอาลี (2531 : 64) กล่าวว่า "อาซูรอ หมายถึง พิธีทำขนมซูรอของมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เริ่มทำกันในวันที่ 10 ของเดือนมาฮารัม (เป็นเดือนที่ 1 ของฮิจเราะห์ศักราชแห่งอิสลาม) ซึ่งจะทำวันไหนก็ได้" การทำขนม "ซูรอ" นี้ก็เพื่อรำลึกถึงวันสำคัญในประวัติศาสตร์อิสลาม ซึ่งมีประวัติย่อ ๆ ดังนี้

ในสมัยท่านนาบีนุห์ ท่านได้รับบัญชาจากองค์อัลลอฮ์ให้ออกประชาชนว่า อีก 3 เดือนข้างหน้า จะเกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ ประชาชนบางส่วนเท่านั้นที่เชื่อว่าเป็นเรื่องจริง จึงช่วยกันสร้างเรือลำใหญ่ขึ้น เมื่อเวลา 3 เดือนผ่านไป ฝนเริ่มตกหนักติดต่อกันเป็นเวลา 6 เดือน พื้นดินทุกแห่งจมอยู่ใต้น้ำ สิ่งมีชีวิตตายหมด ยกเว้นมนุษย์ที่อยู่ในลำเรือ และสัตว์ต่าง ๆ อย่างละ 1 คู่ เท่านั้นที่รอดชีวิต ระหว่างที่อยู่บนเรือหาอาหารลำบาก จึงมีการเอาอาหารหลาย ๆ ชนิดมากวนเข้าด้วยกัน เพื่อจะได้แบ่งปันกันได้อย่างทั่วถึง ประเพณีวันอาชูรอจึงเกิดขึ้นเพื่อเป็นการรำลึกถึงเหตุการณ์ครั้งนั้นเอง

การทำขนมชูรอ นิยมทำกันที่มัสยิด แต่บางบ้านที่มีฐานะดีมักจะทำที่บ้าน เมื่อบ้านใดจะทำขนมชูรอก็จะบอกกล่าวกับเพื่อนบ้าน แต่ละบ้านจะช่วยกันนำข้าวของ เช่น มะพร้าว ข้าวสาร ถั่วเขียว พักทอง กล้วย ฯลฯ มารวมกัน เพราะขนมชูรอ นั้นเป็นการรวบรวมอาหารหลาย ๆ ชนิดมากวนในกะทะใบใหญ่รวมกัน เมื่อขนมสุกก็จะแบ่งปันกันรับประทานและแจกจ่ายให้ทุกคนในหมู่บ้าน

6. ประเพณีฮารีรายอ

ประเพณีฮารีรายอ ในปีหนึ่ง ๆ จะมี 2 ครั้ง คือ วันรายอปอซอ (อีดิลฟิตรี) มีกำหนด 1 วัน หลังจากวันถือศีลอด (ปอซอ) ครบ 30 วัน จะตรงกับวันที่ 1 เดือนเชาวาล ซึ่งเป็นเดือนที่ 10 ของฮิจเราะห์ศักราช เป็นวันรื่นเริงที่กลับเข้าสู่สภาพเดิม คือไม่ต้องอดอาหาร ส่วนวันรายออีกครั้งหนึ่ง คือวันรายอฮัจยี (อีดิลอฎฮา) ซึ่งเป็นวันที่มุสลิมจากประเทศต่าง ๆ ไปประกอบพิธีฮัจยีที่นครเมกกะ จึงเป็นวันรื่นเริงเนื่องในการเสร็จสิ้นการประกอบพิธีฮัจยี

ก่อนถึงวันรายอ 1-2 วัน ชาวไทยมุสลิมจังหวัดปัตตานี นิยมทำขนมต้มที่ห่อด้วยใบกะพ้อ ซึ่งเรียกเป็นภาษาถิ่นว่า "ตูปี๊ะ" และขนมอื่น ๆ เพื่อแจกจ่ายญาติพี่น้อง และเพื่อนบ้าน เมื่อถึงวันรายอทุกคนจะตื่นเช้า อาบน้ำ แต่งกายอย่างสวยงาม ไปละหมาดร่วมกันที่มัสยิด เมื่อละหมาดเสร็จแล้วก็จะไปเยี่ยมญาติ (สุสาน) เพื่อทำความสะอาดบริเวณหลุมศพ และอ่านคัมภีร์อัลกุรอานแผ่ผลบุญให้แก่ผู้ตาย เยี่ยมเยียนซึ่งกันและกัน และถือโอกาสขอยกยซึ่งกันและกันด้วย

สำหรับวันรายออช่อ ก่อนประกอบพิธีละหมาดจะมีการบริจาคทาน (ซากาตฟิตเราะห์) ให้กับคนยากจน ซึ่งมุสลิมในประเทศไทยจะบริจาคข้าวสาร จำนวน 1 ลิตร ส่วนในวันรายอฮัจยี หลังจากละหมาดวันรายอแล้วจะมีการ เชื้อคัสต์ร์ (กูรบ้าน) เพื่อแจกจ่ายให้กับมุสลิมที่มีฐานะยากจนด้วย

วิทยาการผู้บอกข้อมูล

ในกรวิจัยนิทานพื้นบ้านไทยมุสลิมจังหวัดปัตตานีครั้งนี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือก วิทยาการหรือผู้บอกข้อมูลตามเกณฑ์ที่ระบุไว้ในข้อตกลงเบื้องต้น วิทยาการดังกล่าว อาศัยอยู่ในท้องที่อำเภอและกิ่งอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดปัตตานี จำนวน 30 คน ดังมีรายชื่อต่อไปนี้

1. อำเภอเมือง

1.1 นางแวเสาะ สวและ อายุ 56 ปี อาชีพทำนา อยู่บ้านเลขที่ 56 หมู่ที่ 3 ตำบลคลองมานิง อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

1.2 นางแวชลาเมาะ หะยีมุฮิ อายุ 56 ปี อาชีพทำนา อยู่บ้านเลขที่ 109 หมู่ที่ 3 ตำบลคลองมานิง อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

1.3 นายลาเต๊ะ หะยีปือราเฮง อายุ 52 ปี อาชีพทำนา อยู่บ้านเลขที่ 36 หมู่ที่ 3 ตำบลบราโหม อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

1.4 นายอับดุลซูโกรี อับรู อายุ 38 ปี อาชีพรับราชการ อยู่บ้านเลขที่ 91/1 หมู่ที่ 7 ตำบลบุญต อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

2. อำเภอยะรัง

2.1 นายมามะนอร์ บูแทน อายุ 81 ปี อาชีพทำนา อยู่บ้านเลขที่ 26 หมู่ที่ 4 ตำบลกอลำ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี

2.2 นายบ็อราเฮ็ง คาเจ็ง อายุ 45 ปี อาชีพทำนา อยู่บ้านเลขที่ 120 หมู่ที่ 3 ตำบลยะรัง อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี

2.3 นายอิสมาแอล แวบ็อราเฮง อายุ 35 ปี อาชีพช่างซ่อมรถ อยู่บ้านเลขที่ 83 หมู่ที่ 5 ตำบลยะรัง อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี

3. อำเภอหนองจิก

3.1 นายแวนาซะ แวกาแม อายุ 98 ปี ไม่ได้ประกอบอาชีพ อยู่บ้านเลขที่ 25 หมู่ที่ 1 ตำบลเกาะเปาะ อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี

3.2 นายนิโซ๊ะ นิเลาะ อายุ 39 ปี อาชีพทำนา อยู่บ้านเลขที่ 5 หมู่ที่ 1 ตำบลเกาะเปาะ อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี

3.3 นายเจ๊ะมุ มลายน่า อายุ 52 ปี อาชีพทำนา อยู่บ้านเลขที่ 28 หมู่ที่ 1 ตำบลเกาะเปาะ อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี

4. อำเภอโคกโพธิ์

4.1 นายสมหวัง คอเลาะ อายุ 65 ปี ข้าราชการบำนาญ อยู่บ้านเลขที่ 73 หมู่ที่ 3 ตำบลทุ่งพลา อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

4.2 นายมุหนุ่ย สะออน อายุ 78 ปี ไม่ได้ประกอบอาชีพ อยู่บ้านเลขที่ 159 หมู่ที่ 4 ตำบลโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

5. อำเภอยะหริ่ง

5.1 นายอับดุลฮามิต มาหมัด อายุ 62 ปี ไม่ได้ประกอบอาชีพ อยู่บ้านเลขที่ 318 หมู่ที่ 1 ตำบลยามู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

5.2 นางฟาตีเมาะ มามะ อายุ 42 ปี อาชีพรับจ้าง อยู่บ้านเลขที่ 40 หมู่ที่ 1 ตำบลบางปู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

5.3 นายสมะแอ มะรอมแม อายุ 54 ปี อาชีพทำนาเกลือ
อยู่บ้านเลขที่ 55 หมู่ที่ 1 ตำบลบางปูล อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

6. อำเภอมายอ

6.1 นายมะแอ แมแล อายุ 61 ปี อาชีพทำนา อยู่บ้านเลขที่ 54
หมู่ที่ 1 ตำบลตรัง อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี

6.2 นายยะโก๊ะ คอเลาะ อายุ 38 ปี อาชีพทำนา อยู่บ้านเลขที่ 50
หมู่ที่ 1 ตำบลตรัง อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี

6.3 นายมะรือสะ นิสะ อายุ 54 ปี อาชีพทำสวน อยู่บ้านเลขที่ 134
หมู่ที่ 1 ตำบลสะถ่า อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี

7. อำเภอปะนาเระ

7.1 นายคาโอะ ลาเต๊ะ อายุ 50 ปี อาชีพประมง อยู่บ้านเลขที่
352/1 หมู่ที่ 5 ตำบลปะนาเระ อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี

7.2 นายยูโซะ สวและ อายุ 55 ปี อาชีพเฝ้าด่าน อยู่บ้านเลขที่ 116
หมู่ที่ 8 ตำบลบ้านกลาง อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี

8. อำเภอสายบุรี

8.1 นายอาลี โนะ อายุ 50 ปี อาชีพรับจ้าง อยู่บ้านเลขที่ 217
หมู่ที่ 2 ตำบลปะเสยะวอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

8.2 นายลีเปง เวาะเจ อายุ 52 ปี อาชีพประมง อยู่บ้านเลขที่
100/1 หมู่ที่ 2 ตำบลปะเสยะวอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

8.3 นางมะแซ ลือรี อายุ 60 ปี อาชีพสานเสื่อกระจูด
อยู่บ้านเลขที่ 208 หมู่ที่ 2 ตำบลปะเสยะวอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

8.4 นายมะรีเป็ง บูละ อายุ 36 ปี ไม่ได้ประกอบอาชีพ อยู่บ้านเลขที่ 123 หมู่ที่ 2 ตำบลปะเสยะวอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

8.5 นางรอม๊ะ เจ๊ะมะ อายุ 43 ปี อาชีพรับจ้าง อยู่บ้านเลขที่ 43 หมู่ที่ 7 ตำบลปะเสยะวอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

9. อำเภอไม้แก่น

นายสื่อแม ซาสีเมาะ อายุ 56 ปี อาชีพทำสวน อยู่บ้านเลขที่ 39 หมู่ที่ 2 ตำบลไทรทอง อำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี

10. อำเภอกะพ้อ

นายแวแม ส่าละ อายุ 56 ปี อาชีพทำนา อยู่บ้านเลขที่ 66 หมู่ที่ 1 ตำบลตะโล๊ะคือรามัน อำเภอกะพ้อ จังหวัดปัตตานี

11. อำเภอทุ่งยางแดง

11.1 นายปะคอนะ สามะ อายุ 63 ปี อาชีพทำนา อยู่บ้านเลขที่ 57 หมู่ที่ 2 ตำบลปาก อำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี

11.2 นายเจ๊ะฮะ มะมิง อายุ 56 ปี อาชีพทำสวน อยู่บ้านเลขที่ 71 หมู่ที่ 2 ตำบลปาก อำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี

12. กิ่งอำเภอแม่ลาน

นายฮับเซาะ ตาเรมุซอ อายุ 46 ปี อาชีพทำนา อยู่บ้านเลขที่ 122/2 หมู่ที่ 6 ตำบลป่าไร่ กิ่งอำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี

ผู้แปลนิทาน

1. คุณสมบัติ

ผู้วิจัยได้กำหนดคุณสมบัติของผู้แปลนิทาน ดังนี้

- 1.1 มีทักษะในการใช้ภาษามลายูถิ่นและภาษาไทยเป็นอย่างดี
- 1.2 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน
- 1.3 มีความชำนาญในการเก็บข้อมูลทางคติชนวิทยา

2. รายชื่อ

จากเกณฑ์การคัดเลือกดังกล่าว ผู้วิจัยได้เลือกผู้แปลนิทาน ดังนี้

- 2.1 นายสุพลีที สีอรี อาจารย์ 1 ระดับ 4 สังกัดสำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาเอกชน วุฒิมหาวิทยาลัย ศึกษา ศาสตร์ มหาวิทยาลัย
อยู่บ้านเลขที่ 208 หมู่ที่ 2 ตำบลปะเสยะวอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

- 2.2 นางสาวนุชนาถ เทละคุหวิ ผู้วิจัย

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบข้อมูล

1. คุณสมบัติ

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบข้อมูล มีหน้าที่ในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล
และเป็นผู้ให้ทัศนะข้อคิดเห็นต่าง ๆ ผู้วิจัยได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

- 1.1 เป็นผู้เห็นความสำคัญของนิทานพื้นบ้านในเชิงวิชาการ
- 1.2 เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชื่อถิ่นของประชาชนในพื้นที่
- 1.3 มีโลกทัศน์กว้างขวาง สามารถแสดงความคิดเห็นและให้คำแนะนำ

ในเรื่องต่าง ๆ

- 1.4 มีความรู้ความสามารถในการใช้ภาษามลายูถิ่นและภาษาไทยเป็นอย่างดี

2. รายชื่อ

จากเกณฑ์การคัดเลือกดังกล่าว ผู้วิจัยได้เลือกผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบข้อมูล
จำนวน 3 คน ดังนี้

2.1 นางสาวแหว่อามีนะห์ แป๊ะเฮาะอีเล อาจารย์ 2 ระดับ 5
สังกัดกรมสามัญศึกษา วุฒิการศึกษา ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต อยู่บ้านเลขที่ 2
หมู่ที่ 5 ตำบลบุยุศ อำเภอมือง จังหวัดปัตตานี อายุ 32 ปี

2.2 นายนิมะนาเซ สามะอาลี อาจารย์ 1 ระดับ 3
สังกัดกรมสามัญศึกษา วุฒิการศึกษา วิทยาสตรบัณฑิต อยู่บ้านเลขที่ 17
ถนนจะปะเกีย อำเภอมือง จังหวัดยะลา อายุ 30 ปี

2.3 นายรอซาลี มะยามแม อาจารย์ 1 ระดับ 4 สังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ วุฒิการศึกษา การศึกษบัณฑิต
อยู่บ้านเลขที่ 90/1 หมู่ที่ 2 ตำบลปะเสยะวอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี
อายุ 39 ปี